

dobro ali slabo. Kako more torej umetnostno delovanje biti izjema? Ne, ni izjema, marveč kakor vsako drugo dejanje je tudi umetnostno ali dobro ali slabo, torej tudi нравno.

Utegnejo pa zagovorniki proste umetnosti dalje reči, da je umetnostno delovanje morda dobro ali slabo, toda nikakor ne umetni izdelk. Ukrasti vrečo žita je seveda greh, toda vreča sama ni grešna. — Tak ugovor ne velja. Zakaj vsako delovanje je tako, kakoršen njegov izdelek. Pri vsakem drugem delovanju je tako, tako je torej tudi v umetnosti. Rešeno življenje je dobra stvar, zato je tudi rešenje dobro delo. Strast je slaba stvar, zato je tudi zapeljevanje v strast slabo delo. Ako je umetnostno delo človeško delo, je tudi umetnostni izdelek ali dober ali slab.

Ako se ozremo na prejšnji vzgled, res ni ukradeno žito zato slabo, ker je ukradeno; tako tudi ni slab kamen ali les, iz katerega je izdelan kip, ali papir, na katerem je napisana slaba pesem: toda tvarina sama ni umetnost, marveč šele izražena misel, utelešeni vzor, — to je umotvor, in ta se pač ali vjema z нравnim zakonom ali se ne vjema. Naga, naslikana ali vdolbljena človeška postava je po naših pojmih нравno slab umotvor, ker ni v tem, izražena nobena dobra misel ali ideja. Kakor zahteva spodobnost, da je človek pri nas popolnoma, v vročih krajih pa vsaj deloma odet, tako zahteva tudi нравnost, da je kip odet ali da ima naslikana postava obleko. Saj ne slika noben slikar in ne kleše noben kipar svoje podobe samo zato, da bi se učil po njej sestave človeškega telesa kakor zdravnik, ampak zato, da umotvor vidijo prav mnogi ljudje, in za te ni v nikak prid, če gledajo gole postave.

Nadalje treba pomisliti, da vsak umotvor deluje na opazovalca ali dobro ali slabo. Res je umotvoru prvi namen, da ugaja z lepoto, a poleg tega je neizogibno, da tudi v нравnem oziru ali krepi človekovo нравno dobroto, ali pa ga obrača na slabo stran. Saj je prava lepota vselej tudi нравna; ako 'lepota' ni нравna, tudi ni prava, marveč je samo navidezna lepota. Umetnik, ki hoče ugajati s pravo lepoto, deluje нравno-dobro na opazovalca; kdor pa hoče

ugajati z navidezno lepoto, ta opazovalca нравno kviri in zapeljuje.

Omenjena navidezna lepota jako rada in pogostoma prevari umetnika in opazovalca zato, ker je človek jako udan čutnosti. Narava naša je v tem oziru ne samo slaba, ampak tudi pokvarjena. Zato čutne stvari (n. pr. gole slike) ugajajo tej čutni naravi in jo dražijo bolj, kakor resnobno lepe, dasi nam natančna presoja pravi, da mesene stvari niso lepe, pač pa čiste in resnobne. Zato ima нравnost mnogo opraviti v umetnosti.

Umetnosti namen je ta, da nam prosto ustvarja lepe predmete. Vodi jo le ideja lepote; nikakor ne zahteva нравnost umotvorov od posameznih ljudij. A po lepoti deluje na umotvore tudi нравnost, ker ne more biti nič lepo, kar ni нравno-dobro; pač pa je нравno-dobro to, da se pospešuje prava lepota. Potemtakem ni umetnost neodvisna, zakaj določuje ji pot prava ideja lepote, in ideja lepote mora biti vedno v soglasju z resnico in нравno dobroto. Zato je resnično, da je umetnost prosta, namreč v tem pomenu, da je ne zahteva нравnost in je ne more izsiliti pravo, kakor druga naša dejanja; ni pa prosta v tem pomenu, kakor da se ji ni treba ozirati na нравnost. Nравnost ne more nikdar in nikjer izgubiti svoje moči in veljave, tudi v lepih predmetih ne.

Dovolj je znano, da hočejo imeti neodvisno umetnost tisti ljudje, ki učé v obče neodvisnost človeško od нравnih zakonov. Njim je od нравnosti neodvisen ne samo umotvor, ampak tudi človek sploh.

Zgodovina učí, da so vsi trezni modroslovci učili v našem zmyslu, da namreč morajo tudi umotvori biti нравni. Tako SOKRAT, PLATON, ARISTOTEL in drugi stari modroslovci, jednako vsi trezni novejši. Materijalizem in panteizem ne poznata нравnosti ne v umetnosti ne v življenju.

Naposled učí izkušnja, da je že mnogo kvare mnogo pohujšanja v нравnem oziru napravila taka umetnost, ki se ne meni za нравnost. Da, celó najmočnejši pomoček za razširjanje nenravnosti je pokvarjenim umetnikom ta, da v svoj namen zlorablajo umetnost. Zato gorjé narodom, kadar jih slepi umetnost z lažnivo ali navidezno, s pohujšljivo lepoto!

Snežec.

Le padaj, padaj, snežec beli,
Pokrij narave zadnji cvet,
Ogrni z gorko ga odejo,
Da lepši vstane enkrat spet.

In bol globoko skrita v duši
Up zadnji ti zateri moj:
Nemirno to srce ublaži,
Da spet uživa sreče soj.

Kristina.